

Editoriaal

Kortverblijf als ‘ultimum remedium’? Over de wankеле principes van het jeugddelinquentierecht (bis)

Op 1 maart 2023 werd de laatste fase van het decreet jeugddelinquentierecht uitgerold. Met deze laatste stap is het Vlaamse decreet, dat op 15 februari 2019 door het Vlaamse parlement werd goedgekeurd en gefaseerd werd opgestart op 1 september 2019, volledig in werking. In de aanloop naar dat decreet wijdde ik eerder al een editoriaal in TJK, in het eerste nummer van 2018, aan dat toen nog toekomstige decreet. De titel van die bijdrage, ‘Op weg naar een evidence based jeugddelinquentierecht?’, werd niet toevallig afgesloten met een vraagteken; niet alleen omdat het decreet zelf toen nog niet gestemd, laat staan in werking was, maar ook en vooral omdat het door de decreetgever zelfverklaarde principe van het evidencebased werken, op basis van het voorontwerp van decreet, op dat moment wel wat vragen opriep (Pleysier, 2018).

Met het principe en de ambitie van de decreetgever om te werken aan een evidencebased beleid en praktijk ten aanzien van jeugddelinquentie is op zich, vanzelfsprekend, niets verkeerd. Uit de memorie van toelichting bij het decreet leren we dat men aan de hand van kwantitatief en kwalitatief onderzoek, en systemen van monitoring, rapportering en evaluatie, wil komen tot een “meer wetenschappelijk onderbouwd en gericht beleid ten aanzien van jeugddelinquentie”. Daartoe zal men de voorkeur geven aan “reactiewijzen die hun effectiviteit kunnen beschrijven”.¹ Deze ambitie leunt ook aan bij een bredere beweging die al langer opgang maakt in het (jeugd) criminologisch onderzoek. Dit soort onderzoek stelt ons in staat, aldus Peter van der Laan (2008: 11), om onze aanpak van (jeugd)criminaliteit niet langer te laten leiden door intuïtie, maar “door kennis en gesystematiseerde ervaring, kortom door wetenschap”. Dat kan, opnieuw volgens van der Laan, omdat “de wetenschappelijke kennis over menselijk gedrag, over jeugd- en gezinsproblematiek, over behandelmethoden en over allerlei uitvoeringskenmerken” in de afgelopen decennia enorm is gegroeid (van der Laan, 2008: 11; Pleysier, 2018; 2019). Het probleem ligt dus niet zozeer in de ambitie van de decreetgever, maar in het feit dat het decreet tot op zekere hoogte de eigen principes lijkt tegen te spreken. Zo is vanuit verschillende hoeken gewezen op de – in het licht van die ambitie om evidencebased te werken – vreemde en dus bijna schizofrene keuze om vast te houden aan de uithandengeving (Dumortier & Jaspers, 2022; Pleysier, 2018; Pleysier, 2019; Put, 2022).

Echter, de teneur van dat eerdere editoriaal was dat zo’n ambivalente, schizofrene houding van de decreetgever op zich niet hoeft te verbazen. Over de aanpak

¹ Memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1 (hierna: MvT), 8.

van jeugddelinquentie is in wezen al discussie sinds de invoering van de federale jeugdbeschermingswet van 1965 (Pleysier, van der Laan & Put, 2023). Wetten en decreten, en zeker ook het decreet jeugddelinquentierecht, zijn per definitie politieke en ideologische compromissen, en het is net daarom bijna een ‘*contradictio in terminis*’ om zo’n compromis principieel te schoeien op een wetenschappelijke leest. In ieder geval is het een moeilijke evenwichtsoefening: in een democratie zal de wetgever, en vervolgens het op die wet gebaseerde beleid, allicht niet enkel met wetenschappelijk onderzoek rekening houden, maar ook ruimte laten voor ideologische, normatieve, economische of zelfs zeer pragmatische, electorale argumenten (Pleysier, 2018: 7; Burssens, 2008).

VRIJHEIDSBEROVING EN HET ‘ULTIMUM REMEDIUM’ PRINCIPE

In dit editoriaal breng ik een ander centraal uitgangspunt van het jeugddelinquentie-decreet onder de aandacht, zijnde de gesloten opvang als meest ingrijpende reactie op een jeugddelict. Daarmee verwijst de decreetgever naar het ‘*ultimum remedium*’ principe dat stelt dat vrijheidsberoving slechts in laatste instantie kan worden overwogen, “*wanneer deze noodzakelijk is en alle andere reacties niet meer zinvol mogelijk zijn*”.² De memorie van toelichting stelt verder dat vrijheidsberoving maar mogelijk is “*voor gepleegde jeugddelicten van een zekere ernst*” en concretiseert in zekere zin ook verder het ‘*ultimum remedium*’ karakter: “*de duur van de reactie mag niet langer zijn dan noodzakelijk en gerechtvaardigd door de ernst van de feiten en de maturiteit van de minderjarige*”.³

In Vlaanderen worden minderjarigen die van hun vrijheid worden beroofd voor gepleegde jeugddelicten geplaatst in een gemeenschapsinstelling. De toegang tot die gemeenschapsinstellingen wordt, opnieuw volgens de memorie van toelichting, “*uitdrukkelijk afgebakend en vangt in principe aan met een verblijf voor een gesloten oriëntatie (oriëntatiecentrum)*”.⁴ Zo’n gesloten plaatsing als reactie op een jeugddelict is enkel verdedigbaar “*wanneer voldoende vaststaat dat betrokken jongere het jeugddelict heeft gepleegd*” en wordt om die reden “*als maatregel binnen de voorlopige fase*” best “*strikt begrensd*”.⁵ In dat opzicht formuleert de decreetgever enkele cumulatieve voorwaarden die noodzakelijk zijn om een plaatsing in een gemeenschapsinstelling naar aanleiding van een gepleegd jeugddelict te overwegen. Die cumulatieve voorwaarden zijn: (1) “*er zijn voldoende en ernstige aanwijzingen van schuld*”, (2) “*het betreft een jeugddelict met een bepaalde ernst*”, en (3) “*er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid of er bestaan ernstige redenen om te vrezen dat de minderjarige, indien hij opnieuw in vrijheid wordt gesteld, nieuwe zwaarwichtige feiten zou plegen, zich aan het gerecht zou onttrekken, bewijsmateriaal zou proberen te doen verdwijnen of tot heimelijke verstandhouding komt met derden*”.⁶ Dit ‘*ultimum remedium*’ of ‘*last resort*’ beginsel, zoals ook het hoger besproken evidencebased principe, is in zichzelf zeer lovenswaardig. Meer zelfs, het is in het licht van internationale standaarden en richtlijnen met betrekking tot de vrijheidsberoving van minderjarigen ‘*in contact with the law*’ een logisch, bijna

² MvT, 14.

³ MvT, 14.

⁴ MvT, 15.

⁵ MvT, 15.

⁶ MvT, 15. Zie art. 26-27 en 35-37 Jeugddelinquentiedecreet.

vanzelfsprekend uitgangspunt. Ik kom daar verder nog op terug. Waar het mij in het vervolg van deze bijdrage opnieuw om gaat is de vraag in hoeverre de Vlaamse decreetgever zijn eigen, zelfverklaarde principes daadwerkelijk hoog houdt, dan wel er lippendienst aan bewijst.

HET KORTVERBLIJF

Sinds de (eerste fase van de) inwerkingtreding van het jeugddelinquentiedecreet zijn ondertussen drie jaar verstreken, en wordt de Vlaamse regering verondersteld binnenkort – *“binnen de drie jaar”* – een rapport over de evaluatie van het decreet aan het Vlaams Parlement voor te leggen.⁷ De regering en bevoegde ministers⁸ hebben evenwel niet op die evaluatie gewacht om ondertussen al diverse wijzigingen aan het decreet aan te brengen en ook inhoudelijke initiatieven te nemen die niet noodzakelijk bij wijziging van decreet zijn geregeld.

Een wijziging van deze laatste soort is de invoering van het kortverblijf. Het kortverblijf werd door de ministers Beke en Demir tijdens de covid-19 pandemie ingevoerd als tijdelijke maatregel. Het was, volgens de ministers, een noodzakelijke ingreep om tegemoet te komen aan de instroom in de Gemeenschapsinstellingen, die door de coronamaatregelen nog meer onder druk kwamen te staan. Het kortverblijf werd *“geïntroduceerd om een soort van buffercapaciteit te creëren”* tijdens deze uitzonderlijke periode, in afwachting van de verdere uitrol van het masterplan dat voorziet in de uitbreiding van plaatsen in de gemeenschapsinstellingen. Dat masterplan zal vervolgens tegemoetkomen aan *“het structureel probleem van plaatsgebrek binnen de gemeenschapsinstellingen”* waar Vlaanderen *“eigenlijk sinds jaren”* mee kampt (Demir, 2021: 11).

Het kortverblijf is in beginsel, zoals het hierboven werd ingevoerd, een gesloten plaatsing van maximaal 14 dagen in een gemeenschapsinstelling. Het verblijf wordt *“gekoppeld aan een uitstroombegeleiding”* die idealiter naadloos leidt tot een ambulante vervolgotraject, in ongeveer de helft van de opgelegde kortverblijven een delictgerichte contextbegeleiding (Mathieu, Pleysier & Put, 2022). De bevoegde ministers zijn positief over het kortverblijf. Volgens minister Demir waren er tussen oktober 2019 en maart 2020 256 weigeringen in de gemeenschapsinstellingen, en in dezelfde periode een jaar later, na de invoering van het kortverblijf, slechts 11 (Demir, 2021: 11). In een antwoord op een recente schriftelijke vraag in het Vlaams Parlement stelt minister Demir dat door de invoering van het kortverblijf *“het aantal weigeringen van aanvragen voor bufferbare feiten daarna tussen 2021 en 2022 [werd] gereduceerd tot nihil”*.⁹ Kortom, het kortverblijf wordt door de betrokken ministers als een succes gezien; meer zelfs, *“het daadkrachtig en kort op de bal optreden heeft niet alleen betrekking op de onuitvoerbare beschikkingen, maar kan er ook toe bijdragen dat jongeren zich ervan zullen weerhouden nieuwe misdrijven te plegen”* (Demir, 2021: 11). Om die reden werd het project in 2022 – ook na corona – verlengd, en is minister Demir alvast vastberaden om het kortverblijf in het verlengde van de verdere uitrol

⁷ Art. 88 Jeugddelinquentiedecreet.

⁸ De bevoegde ministers zijn de ministers van welzijn, Wouter Beke opgevolgd door Hilde Crevits, en de minister van justitie en handhaving, Zuhair Demir.

⁹ *Vr. en Antw. VI.Parl., vr. nr. 316, 6 januari 2023 (J. TIEBOUT, antw. Z. DEMIR).*

van het jeugddelinquentiedecreet in 2023 definitief in het decreet te verankeren (Demir, 2022).

Die schijnbaar geruisloze verankering van wat in oorsprong een tijdelijke maatregel in exceptionele omstandigheden was, roept echter wel wat vragen op waar ik in het vervolg van dit editoriaal wens op in te gaan. Het gaat daarbij op zich niet zozeer over de transformatie van een tijdelijke, uitzonderlijke naar een permanente maatregel zonder kritische analyse of grondige evaluatie van dat kortverblijf. Evenmin, en daarbij aanleunend, ga ik ook niet in op de kwestie of het kortverblijf wel past binnen het zelfverklaarde principe van het evidencebased werken: de decreetgever geeft immers, zo zagen we eerder, de voorkeur aan *“reactiewijzen die hun effectiviteit kunnen beschrijven”* en zet daartoe in *“op wetenschappelijke opvolging, bijvoorbeeld naar de impact op recidive, maar ook op de redenen waarom jongeren ook ‘afstand doen’ van normoverschrijdend gedrag”*.¹⁰ Dat alles is in het kader van het kortverblijf als tijdelijk experiment niet onderzocht, en ook dit zijn dus valabele punten.

De vraag die in het vervolg van dit editoriaal wel centraal staat is in hoeverre het kortverblijf beantwoordt aan dat andere, eerder besproken uitgangspunt van het jeugddelinquentiedecreet, namelijk dat vrijheidsberoving de meest ingrijpende reactie op een jeugddelict is en om die reden slechts in laatste instantie kan worden overwogen. Dit is om meerdere redenen een pertinente vraag. Allereerst wees ik al op de ambitie om het kortverblijf in de toekomst definitief te verankeren in het decreet, waardoor een in oorsprong tijdelijke en uitzonderlijke maatregel binnenkort een vast onderdeel van het maatregelenpakket kan worden. Maar er is meer: deze mogelijkheid tot vrijheidsberoving (van maximaal 14 dagen) wordt vrij intensief ingezet. In een antwoord op een schriftelijke vraag over het aantal jongeren dat wordt aangemeld voor een kortverblijf in de gemeenschapsinstellingen geeft minister Demir aan dat in 2020 (het kortverblijf werd opgestart in juli 2020) 104 minderjarigen werden aangemeld en 92 werden opgenomen, en in 2021 234 jongeren werden aangemeld en 215 werden opgenomen.¹¹ Bij de effectieve opnames zaten in 2020 en 2021 respectievelijk 10 en 27, in totaal dus 37, 12-14-jarigen. Voorlopig kon ik geen cijfers voor 2022 terugvinden. Na dit kortverblijf van maximaal 14 dagen in een gemeenschapsinstelling is het in beginsel – dat is toch de originele opzet van het kortverblijf – de bedoeling dat het ambulante vervoltraject (zoals een delictgerichte contextbegeleiding) naadloos dan wel zo snel mogelijk opstart. Maar het kortverblijf kent ondertussen ook andere – dan de originele opzet doet vermoeden – toepassingen. Zo kan als vervangende maatregel of sanctie een kortverblijf van minimum 5 en maximum 14 dagen worden opgelegd wanneer de minderjarige eventuele voorwaarden niet naleeft, en kan het ook als een autonome reactie worden opgelegd. Alhoewel er geen expliciete decretale basis voor het kortverblijf bestaat, wordt het als vervangende maatregel wel ‘geregeld’ in een recent ministerieel besluit dat de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum vastlegt.¹² Uit artikel 5 van dat besluit volgt dat er 20 plaatsen in de gemeenschapsinstellingen (10 in campus De Markt en 10 in

¹⁰ MvT, 8.

¹¹ *Vr. en Antw.* VI.Parl., vr. nr. 158, 8 november 2022 (A. BLANQUART, anw. Z. DEMIR).

¹² MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, BS 24 maart 2023.

campus Wingene) zijn voorzien voor kortverblijf van jongens voor een periode van minimum 5 dagen en maximum 14 dagen. Die capaciteit kan “uitsluitend” worden ingezet als vervangende maatregel “wegens het niet-naleven van voorwaarden, na feiten die, als ze door een meerderjarige zouden zijn gepleegd (...) een correctionele hoofdgevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kunnen hebben”, of als vervangende sanctie (in de fase ten gronde) opnieuw “wegens het niet-naleven van een positief project, ambulante sanctie of voorwaarden, na feiten die, als ze door een meerderjarige zouden zijn gepleegd (...) een correctionele hoofdgevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kunnen hebben”.¹³ Deze laatste worden dan ‘bufferbare’ feiten genoemd.

In hoeverre de cijfers van minister Demir in haar antwoord op de schriftelijke vraag ook betrekking hebben op de toepassingen van het kortverblijf als vervangende maatregel of reactie is niet helemaal duidelijk. Evenmin is duidelijk in hoeverre het woordje ‘uitsluitend’ in het ministerieel besluit gewild of ongewild suggereert dat de voorziene capaciteit voor kortverblijf ‘enkel’ kan ingezet worden bij niet-naleven van een positief project, ambulante sanctie of voorwaarden, en dus eigenlijk niet, zoals oorspronkelijk bedoeld, als ‘gesloten’ start van een ambulante vervoltraject.

KORTVERBLIJF ALS ‘ULTIMUM REMEDIUM’?

Maar beantwoordt het kortverblijf zoals hierboven beschreven, met in essentie steeds een vrijheidsberoving van maximum 14 dagen, nu aan het uitzonderlijk karakter van opsluiting als ‘ultimum remedium’, één van de centrale uitgangspunten van het jeugdgedelinquentiedecreet?¹⁴ Hoger gaf ik al aan hoe dat ‘ultimum remedium’ principe verder vorm krijgt in de memorie van toelichting bij het decreet. Ook het decreet zelf concretiseert dat principe door te stellen dat de jeugdrechter een plaatsing voor een gesloten oriëntatie kan bevelen mits voldaan is aan de eerder op basis van de memorie van toelichting al gesuggereerde cumulatieve voorwaarden.¹⁵ Samengevat kan een vrijheidsberoving via een gesloten oriëntatie in een gemeenschapsinstelling (in de voorbereidende rechtspleging) dus enkel indien er voldoende ernstige aanwijzingen zijn dat verder onderzoek noodzakelijk is, indien de minderjarige wordt verdacht een ‘bufferbaar’ feit te hebben gepleegd, indien er “*dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden*” zijn die “*betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid*” en indien een gesloten oriëntatie noodzakelijk is.¹⁶ Een jeugdrechter kan een minderjarige ook aan een gemeenschapsinstelling toevertrouwen voor een gesloten begeleiding, maar pas nadat er een oriëntatievoorstel uit de gesloten oriëntatie is en in principe enkel indien in dat oriëntatievoorstel een gesloten begeleiding wordt geadviseerd.¹⁷ De gesloten oriëntatie (en oriëntatievoorstel) gaat een verdere vrijheidsberoving dus steeds vooraf; anders gezegd, de “*toegang tot de gemeenschapsinstellingen wordt uitdrukkelijk afgebakend en vangt in principe aan met een verblijf voor een gesloten oriëntatie*”.¹⁸

¹³ Art. 5 MB 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, BS 24 maart 2023.

¹⁴ MvT, 1.

¹⁵ Art. 26 Jeugdgedelinquentiedecreet.

¹⁶ Art. 26 Jeugdgedelinquentiedecreet.

¹⁷ Art. 27 Jeugdgedelinquentiedecreet.

¹⁸ MvT, 15.

Die uitdrukkelijke afbakening en verdere operationalisering van het ‘ultimum remedium’ of ‘last resort’ principe vloeit ook voort uit een reeks internationale standaarden en richtlijnen met betrekking tot de vrijheidsberoving van minderjarigen. Het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties stelt letterlijk dat vrijheidsberoving van kinderen enkel kan “*in conformity with the law*” en “*only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time*”.¹⁹ In het verlengde van het verdrag plaatst ook het VN Kinderrechtencomité in zijn *General Comment No. 24* het ‘last resort’ principe voorop. Verdragsstaten worden gevraagd om in “*a wide variety of non-custodial measures*” te voorzien en “*expressly prioritize the use of such measures to ensure that deprivation of liberty is used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time*”.²⁰ Eerder al verwezen de *Beijing Rules* en *Havana Rules* van de Verenigde Naties naar het fundamentele principe dat vrijheidsberoving van kinderen slechts uitzonderlijk kan als ‘last resort’, en voor een “*minimum necessary period*”.²¹ Ook de Richtlijn 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad bepaalt in artikel 10 dat de vrijheidsbenaming van kinderen “*uitsluitend als uiterste maatregel wordt opgelegd*”, en “*tijdens elke fase van de procedure zo kort duurt als passend is*”.²²

Ik kom tot de essentie en de vraag die zich al even aandient en opdringt: is de praktijk van het kortverblijf, zoals hierboven omschreven, in lijn met het ‘ultimum remedium’ principe dat het uitzonderlijk karakter van een gesloten begeleiding, en dus vrijheidsberoving, bepaalt? Om meerdere redenen lijkt dat toch niet echt het geval te zijn.

Allereerst kan ik mij niet van de indruk ontdoen dat de decreetgever opnieuw lippendienst bewijst aan de eigen principes. Het kortverblijf impliceert, in de diverse mogelijke vormen, steeds een plaatsing in een gemeenschapsinstelling en dus vrijheidsberoving van maximum 14 dagen. Daarmee lijkt de toegang tot de gemeenschapsinstellingen, en de mogelijkheid om minderjarigen van hun vrijheid te beroven, bij kortverblijf via een achterdeur te verlopen: deze plaatsing vangt niet, zoals het decreet principieel stelt, “*aan met een verblijf voor een gesloten oriëntatie*” in het oriëntatiecentrum, en gebeurt niet op basis van een oriëntatievoorstel.²³ Men kan echter inbrengen dat de vrijheidsberoving in het kader van een kortverblijf wel degelijk kort is, maximaal 14 dagen, en daarmee een voorafgaande (eveneens gesloten) oriëntatie onzinnig zou zijn. Dat is inderdaad zo, maar verandert op zich niets aan het voornemen en principe van nota bene de decreetgever zelf om de toegang tot de gemeenschapsinstellingen duidelijk af te bakenen en steeds op te starten via een gesloten oriëntatie.

Bovendien brengt die relatief korte duur van de vrijheidsberoving mij bij een tweede punt. Opnieuw is het de decreetgever zelf die, vertrekkende van het ‘ultimum reme-

¹⁹ Art. 37 (b) Kinderrechtenverdrag.

²⁰ Comité voor de Rechten van het Kind, *General Comment No. 24, Children’s rights in the child justice system*, 18 September 2019, CRC/C/GC/24.

²¹ Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, *UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (“The Beijing Rules”)*, 29 november 1985, A/RES/40/33; Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (“The Havana Rules”)*, 14 december 1990, A/RES/45/113.

²² Art. 10 Richtl. (EU) 2016/800 van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure.

²³ MvT, 15; Art. 26 en 27 Jeugdgedelinquentiedecreet.

dium’ principe, stelt dat een plaatsing in een gemeenschapsinstelling slechts kan indien er “*dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden*” zouden bestaan die een vrijheidsberoving vereisen omdat de “*bescherming van de openbare veiligheid*” in het gedrang is, of omdat te vrezen valt dat de “*minderjarige, indien hij opnieuw in vrijheid wordt gesteld, nieuwe zwaarwichtige feiten zou plegen*”, “*zich aan het gerecht zou onttrekken*” of “*bewijsmateriaal zou proberen te doen verdwijnen*”.²⁴ Het is moeilijk in te beelden hoe enerzijds bij het opleggen van een kortverblijf aan deze (cumulatieve) voorwaarde zou zijn voldaan, en anderzijds dat kortverblijf zelf bij voorbaat maximaal 14 dagen kan duren. Indien een vorm van geslotenheid noodzakelijk is omdat gevreesd wordt dat de minderjarige nieuwe feiten zou plegen, zich aan het gerecht zou onttrekken of bewijsmateriaal zou doen verdwijnen, is dat dan na die 14 dagen kortverblijf niet langer het geval? Is een vrijheidsberoving van 14 dagen in het kader van een kortverblijf überhaupt ‘noodzakelijk’, rekening houdend met wat opnieuw de decreetgever zelf als noodzakelijk ziet voor zo’n vrijheidsberoving? Het doet vermoeden dat het antwoord op die vraag negatief is, en dat bij die 92 minderjarigen die in 2020 en 215 minderjarigen die in 2021 voor een kortverblijf van maximaal 14 dagen in een gemeenschapsinstelling werden opgenomen²⁵ niet steeds werd gevreesd voor de openbare veiligheid omdat ze nieuwe zwaarwichtige feiten zouden plegen, of zich aan het gerecht zouden onttrekken of bewijsmateriaal zouden doen verdwijnen. Want mocht dat wel zo zijn, hoe valt dan te verklaren dat in deze respectievelijk 92 en 215 dossiers dit risico (waarmee een noodzakelijke voorwaarde zou zijn vervuld) na 14 dagen per definitie verdwenen zou zijn?

Ik zie op basis van het bovenstaande misschien nog een derde tegenkanting opdemen. Men kan immers beargumenteren dat die respectievelijk 92 en 215 minderjarigen die een kortverblijf opgelegd kregen wel degelijk ‘bufferbare’ feiten hebben gepleegd, en via het kortverblijf in zekere zin een langere gesloten begeleiding (die niet steeds kon worden uitgevoerd wegens plaatsgebrek) ontlopen. Echter, ook het argument dat door het kortverblijf een langere plaatsing kan worden vermeden is eigenlijk een wat oneigenlijk argument. Indien het kortverblijf kennelijk wordt gezien als een oplossing voor niet altijd beschikbare langere plaatsingen na het plegen van ‘bufferbare’ feiten, dan doet dat immers ook vragen stellen bij de finaliteit en noodzakelijkheid van die langere plaatsingen.

Dit sluit ook aan bij een ander en breder punt van discussie, of beter gezegd, gebrek aan discussie. Op de recente ‘Dag van het Jeugdbeschermingsrecht’ besloot collega Johan Put, die de VUB-leerstoel 2022-2023 kreeg toegekend, met tien punten ter verbetering van het jeugdrecht (Put, 2023). Een van die punten betrof het toegenomen aantal gesloten plaatsen in de gemeenschapsinstellingen en het ‘plaatsingsbeleid’ in Vlaanderen, en vooral het ontbreken van een ernstige discussie, op basis van cijfers en onderzoek, hierover. Dat gebrek aan discussie is inderdaad frappant. In een schriftelijke vraag over de capaciteit in de gemeenschapsinstellingen en verhouding van deze cijfers met onze buurlanden, maakt minister Demir de vergelijking met Nederland.²⁶ Wanneer gekeken wordt naar de instroom in de zeven Justitiële Jeugdinstellingen (JJI) in Nederland, het equivalent van de gemeen-

²⁴ MvT, 15; Art. 26 Jeugddelinquentiedecreet.

²⁵ Vr. en Antw. VI.Parl., vr. nr. 158, 8 november 2022 (A. BLANQUART, antw. Z. DEMIR).

²⁶ Vr. en Antw. VI.Parl., vr. nr. 316, 6 januari 2023 (J. TIEBOUT, antw. Z. DEMIR).

schapsinstellingen bij ons, dan blijkt dat in 2020 977 twaalf- tot achttienjarigen in de Nederlandse JJI werden geplaatst. In onze gemeenschapsinstellingen waren dat er in hetzelfde jaar 790. De minister concludeert daaruit dat “*Vlaanderen (...) ongeveer evenveel minderjarigen opsluit als heel Nederland samen*”. Wanneer inderdaad rekening wordt gehouden met het bevolkingsaantal in Nederland (+17 miljoen inwoners) en dat gemakshalve met het aantal inwoners in het Vlaamse Gewest wordt vergeleken (6,7 miljoen inwoners), dan heeft het er in ieder geval alle schijn van dat Vlaanderen in verhouding veel meer minderjarigen van hun vrijheid berooft voor het plegen van jeugddelicten. Ook deze bevinding roept vragen op die raken aan het ‘ultimum remedium’ of ‘*last resort*’ principe.

BESLUIT

Concluderend kan ik me, op basis van alle voorgaande argumenten, moeilijk van de indruk ontdoen dat een kortverblijf, als vrijheidsberoving van maximaal 14 dagen en aanloop naar een ambulante vervolgtraject, werkelijk ‘noodzakelijk’ is. Dat lijkt het niet te zijn, ook en misschien zelfs vooral in het licht van de invulling die de decreetgever zelf geeft aan het ‘ultimum remedium’ principe. Deze harde conclusie staat los van mijn overtuiging – onder meer op basis van het onderzoek in onze onderzoekslijn en de samenwerking in dat kader met de gemeenschapsinstellingen en het Agentschap Opgroeien – dat in onze gemeenschapsinstellingen op een degelijke en constructieve manier met jonge delictplegers wordt gewerkt, ook in de beperkte periode van een kortverblijf. Tot op zekere hoogte staat deze conclusie ook los van de vele goede aspecten en opportuniteiten die in het decreet en de uitrol ervan vervat zitten, en die hier niet aan bod kwamen. Waar het in ieder geval niet los van staat, en waar het hier met name over ging, is de suggestie dat de Vlaamse decreetgever andermaal lippendienst bewijst aan de eigen uitgangspunten, en zo de mooie principes van het jeugddelinquentierecht door eigen toedoen aan het wankele brengt.

Stefaan Pleyzier

Hoogleraar Leuven Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, KU Leuven

REFERENTIES

- Burskens, D. (2008). Valkuilen van een evidence based criminaliteitsbeleid. In *Panopticon*, 2, 6-20.
- Demir, Z. (2021). *Beleids- en begrotingstoelichting Justitie en Handhaving: Begroting 2022*. Ingediend op 28 oktober 2021 bij de diensten van het Vlaams Parlement.
- Demir, Z. (2022). *Beleids- en begrotingstoelichting Justitie en Handhaving: Begroting 2023*. Ingediend op 28 oktober 2022 bij de diensten van het Vlaams Parlement.
- Dumortier, E. & Jaspers, Y. (2022). Straf de kinderen niet zoals volwassenen. In *De Morgen*, 20 november 2022.
- Mathieu, S., Put, J. & Pleyzier, S. (2022). *Exploratief onderzoek en procesevaluatie van de delictgerichte contextbegeleiding binnen het jeugddelinquentierecht*. SWVG-rapport 2022/07, Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin.

- Pleysier, S. (2018). Op weg naar een 'evidence based' jeugddelinquentierecht? *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 19 (1), 3-8.
- Pleysier, S. (2019). Een 'evidence based' jeugddelinquentierecht: what's in a name? In: J. Put & J. Leenknecht (Eds.), *Het Vlaamse jeugddelinquentierecht (177-189)*. Brussel: Larcier.
- Pleysier, S., van der Laan, A. & Put, J. (2023). Een vergelijkende studie naar de rol van wetenschappelijk onderzoek en evidencebased inzichten in het Vlaamse jeugddelinquentierecht en het Nederlandse adolescentenstrafrecht. In: T. Daems, A. Pemberton, S. Pleysier & D. Van Daele (Eds.), *Strafrechtelijk beleid in een vergelijkend perspectief. Een blik op de Lage Landen (39-74)*. Antwerpen: Boom Juridisch.
- Put, J. (2022). Inhandenneming. In: P. Schoukens, B. Demarsin, E. De Becker en T. Keersmaekers (Eds.), *Durven out of the box denken. Liber amicorum Danny Pieters (396-405)*. Gent: OWL Press Legal.
- Put, J. (2023). 10 persoonlijke voorstellen ter verbetering van het jeugdbeschermingsrecht, *Slotrede op de Dag van het Jeugdbeschermingsrecht*, VUB, Brussel, 12 mei 2023.
- van der Laan, P. (2008), Wetenschap versus intuïtie. Professioneel ingrijpen bij ernstige jeugdproblematiek. *Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Sociaal Pedagogisch Hulpverleners aan de Universiteit van Amsterdam*, Amsterdam: Vossiuspers UvA.